

V tomto čísle Dvojlistku budeme pokračovat v představování dokumentů 2. Vatikánského koncilu. Tentokrát nás čeká Sacrosanctum Concilium, tedy Konstituce o posvátné liturgii. Tento dokument byl projednáván na koncilu jako první a vyhlášen byl 4.12.1963 poté, co byl schválen 2 147 hlasy proti 4. Cílem dokumentu bylo obnovit liturgii, aby lépe odpovídala moderní době a požadavkům na aktivní účast věřících. Konstituce navázala na liturgické hnutí, které se snažilo o větší srozumitelnost liturgie už dříve, např. překladem mešních textů do národního jazyka, vysvětlováním obřadů apod.

Tento dokument vyvolal a dodnes vyvolává rozporuplné reakce. Konstituce byla na jedné straně nadšeně přijata a na jejím podkladě byl vydán nový misál, který výrazně změnil podobu mše svaté – obrat kněze čelem k lidu, mše sloužená v národních jazycích, nové pořadí liturgických úkonů a jejich zjednodušení atd. To vše mělo přispět k většímu porozumění liturgii ze strany lidu a k aktivnější účasti lidu na mši svaté – tím také k uvědomělejšímu prožívání mše a jejího tajemství. Jednou z velmi pozitivních změn je například obnova čtení z Písma svatého, které je dnes čteno v národních jazycích a ve větším rozsahu než dříve, takže během tří let věřící při mši vyslechnou hlavní části Bible.

Praktické dopady konstituce, resp. nového misálu, však bývají také kritizovány. Např. s poukazem na to, že současná podoba posvátné liturgie upozaďuje Boha a upřednostňuje lidi (pozornost věřících neupoutává svatostánek, ale kněz s mikrofonem v ruce, popř. schola s kytarami), že se pomalu ztrácí úcta k posvátné eucharistii (od svatého přijímání v pokorném kleče do úst jsme se dostali k přijímání ve stoje na dlaň, že latina zaznívá pouze sporadicky (věřící dnes latinsky často neumí ani základní modlitby). S některými výtkami lze polemizovat, některé jsou nepopíratelné a opravdu k těmto jevům v některých farnostech dochází. Zarážející jsou například zprávy z některých německy mluvících zemí.

V následujících řádcích je výběr některých odstavců tohoto dokumentu a je zajímavé porovnat, nakolik jim dnešní skutečnost odpovídá. Redakčně byl text upraven zvýrazněním některých vět tučným písmem.

PROČ KONCIL JEDNÁ O LITURGII

1 Posvátný sněm si vytkl za cíl **neustále prohlubovat křesťanský život věřících**, lépe přizpůsobit potřebám naší doby instituce podléhající změnám, podporovat všechno, co může přispět k sjednocení všech věřících v Krista, a **posilovat vše, co může být pro všechny pozváním do církve**. Proto považuje za svůj zvláštní úkol postarat se také o obnovu a rozvoj liturgie.

JAKÉ MÍSTO ZAUJÍMÁ LITURGIE V TAJEMSTVÍ CÍRKVE

2 V liturgii, hlavně ve svaté eucharistické oběti, „koná se dílo našeho vykoupení“ (*Římský misál, modlitba nad dary 9. neděle po sv. Duchu*); tak liturgie přispívá vrcholnou měrou k tomu, aby věřící svým životem vyjadřovali a zjevovali ostatním Kristovo tajemství a skutečnou povahu pravé církve. Je totiž zároveň lidská i božská, viditelná a přítomná vybavená neviditelnými hodnotami, je horlivě činná i oddaná kontemplaci, je přítomná ve světě, a přece jím jen prochází. Tyto vlastnosti církve jsou ve vzájemném vztahu: to, co je v ní lidské, má být zaměřeno k božskému a jemu podřízeno, viditelné k neviditelnému, činnost ke kontemplaci a přítomné k budoucí vlasti, kterou hledáme (*Srov. Žid 13,14*). **Proto liturgie denně přetvořuje ty, kdo jsou uvnitř církve, ve svatý chrám v Pánu, v Boží příbytek v Duchu** (*Srov. Ef 2,21-22*), **až k uskutečnění Kristovy plnosti** (*Srov. Ef 4,13*). Zároveň obdivuhodně posiluje jejich schopnost hlásat Krista a tím ukazují církev těm, kdo jsou mimo ni, jako znamení vyzdvížené

mezi národy (*Srov. Iz 11,12*). Pod ní se mají vjedno shromáždit rozptýlené Boží děti (*Srov. Jan 11,52*), dokud nebude jeden ovčinec a jeden pastýř (*Srov. Jan 10,16*).

STEJNÉ PRÁVO A STEJNÁ ÚCTA PRO VŠECHNY RITY

4 Posvátný sněm, věrný tradici, prohlašuje, že svatá matka církev přiznává všem právoplatně uznaným ritům stejné právo i stejnou úctu a že chce, aby byly v budoucnu zachovány a všemožně podporovány. Přeje si, aby tam, kde je třeba, byly v celém rozsahu obezřetně upraveny v duchu zdravé tradice a aby získaly novou životnost vzhledem k dnešním poměrům a potřebám.

KONÁNÍM LITURGIE POKRAČUJE CÍRKEV V DÍLE SPÁSY

6 Jako Otec poslal Krista, tak Kristus poslal apoštoly a naplnil je Duchem svatým. Měli hlásat evangelium všemu stvoření (*Srov. Mk 16,15*) a zvěstovat, že nás Boží Syn svou smrtí a svým zmrtvýchvstáním vysvobodil ze satanovy moci (*Srov. Sk 26,18*) a od smrti a převedl do Otcova království. Hlásané dílo spásy však měli také uskutečňovat obětí a svátostmi, které jsou ohniskem všeho liturgického života. **Tak křest zapojuje lidi do Kristova velikonočního tajemství: s ním umírají, s ním jsou pohřbeni a s ním i vzkříšeni** (*Srov. Řím 6,4; Ef 2,6; Kol 3,1; 2 Tim 2,11*). Přijímají ducha synovství, „a proto můžeme volat: ‘Abba, Otče!’“ (*Řím 8,15*), a tak se stávají pravými ctiteli, jaké hledá Otec (*Srov. Jan 4,23*). Podobně, **kdykoli přijímají večeři Páně, zvěstují smrt Páně, dokud Pán nepřijde** (*Srov. 1 Kor 11,26*). Proto již v den letnic, kdy se církev ukázala světu, „byli pokřtěni“ ti, kdo „přijali slovo“ Petrovo. A „setrvali v apoštolském učení, v bratrském společenství, v lámání chleba a v modlitbách (...) chválili Boha a těšili se všeobecné oblibě“ (*Sk 2,41-47*).

Od té doby se církev nikdy nepřestala shromažďovat k slavení velikonočního tajemství. Přitom předčítala, „co se ve všech částech Písma vztahuje na Krista“ (*Lk 24,27*), „slavila eucharistii, v níž „se představuje jeho vítězství a triumf nad smrtí“ (*Trid. koncil, 13. zas., 11.10.1551*) a zároveň vzdávala díky „Bohu za jeho nevýslovný dar“ (*2 Kor 9,15*) v Kristu Ježíši „k chvále jeho slávy“ (*Ef 1,12*), v síle Ducha svatého.

KRISTUS JE PŘÍTOMEN V LITURGICKÝCH ÚKONECH

7 Aby uskutečňoval tak velké dílo, je **Kristus stále přítomen ve své církvi, především v liturgických úkonech**. Je přítomen **v mešní oběti jak v osobě sloužícího kněze**, neboť „tentýž nyní přináší oběť skrze službu kněží, který se tenkrát obětoval na kříži“ (*Trid koncil, 22. zas., 19.9.1562*), **tak zejména pod eucharistickými způsoby. Je přítomen svou mocí ve svátostech**, takže když někdo křtí, křtí sám Kristus (*Srov. sv. Augustin, In Ioannis Evangelium Tractatus VI, cap. I, n. 7: PL 35, 1428*). **Je přítomen ve svém slově: to mluví on, když se v církvi předčítá Písmo svaté. I tehdy je přítomen, když se církev modlí a zpívá, jak to slíbil**: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich“ (*Mt 18,20*).

V tomto velkém díle, jež dokonale oslavuje Boha a posvěcuje člověka, Kristus vždycky k sobě přidružuje svou milovanou nevěstu církve. Ona prosí svého Pána a skrze něho vzdává poctu věčnému Otci.

Právem se tedy liturgie chápe jako vykonávání kněžství Ježíše Krista. V liturgii jsou znamení, která lze vnímat smysly. Tato znamení značí posvěcení člověka a způsobem každému z těchto znamení vlastním je uskutečňují. Liturgie je také veřejná bohoocta, kterou koná tajemné tělo Ježíše Krista, a to hlava i údy.

Proto každé slavení liturgie je činnost vynikajícím způsobem posvátná: je to dílo Krista kněze a jeho těla, církve. Z hlediska účinnosti se jí žádná jiná činnost církve titulem ani stupněm nevyrovná.

LITURGIE JE VRCHOL A ZDROJ ČINNOSTI CÍRKVE

10 Liturgie je vrchol, k němuž směřuje činnost církve, a zároveň zdroj, z něhož vyvěrá veškerá její síla. Vždyť apoštolská práce je zaměřena k tomu, aby se všichni, kdo se vírou a křtem stali Božími dětmi, shromáždili vjedno a uprostřed církve chválili Boha, účastnili se oběti a jedli ze stolu Páně.

Na druhé straně vybízí liturgie věřící, aby byli „jedno v lásce“, když „při velikonoční hostině jedli všichni z jednoho chleba“ (*Římský misál, modlitba po přijímání velikonoční vigilie a neděle zmrtvýchvstání*). Modlí se, aby „životem osvědčovali, co vírou přijali“ (*Tamtéž, modlitba ze mše v úterý velikonoční oktávy*). Obnovování smlouvy mezi Bohem a lidmi v eucharistii získává a zapaluje věřící pro lásku Kristovu, která naléhá. Z liturgie tedy, především z eucharistie, jako ze zdroje do nás proudí milost; liturgií se neúčinněji uskutečňuje v Kristu posvěcení člověka a oslava Boha, a právě k tomuto cíli je zaměřeno všechno ostatní působení církve.

NEZBYTNÉ SPOLUPŮSOBENÍ VĚŘÍCÍCH

11 Aby se však naplno dosáhlo těchto účinků, je nutné, aby **věřící přistupovali k posvátné liturgii se správnou přípravou ducha, aby své myšlení uvedli v soulad s ústním projevem, aby spolupracovali s Boží milostí a nepřijímali ji nadarmo** (*Srov. 2 Kor 6,1*). Proto mají duchovní pastýři bdít, nejen aby se při liturgických úkonech zachovávaly zákony týkající se jejich platného a dovoleného konání, ale také aby se jich věřící zúčastňovali uvědoměle, aktivně a s duchovním užitkem.

MIMOLITURGICKÝ DUCHOVNÍ ŽIVOT

12 Duchovní život však nespočívá jen v účasti na posvátné liturgii. Křesťan je sice povolán ke společné modlitbě, přesto však má také vcházet do své komůrky, aby se modlil k Otci ve skrytosti (*Srov. Mt 6,6*), dokonce se má modlit bez přestání, jak učí apoštol Pavel (*Srov. 1 Sol 5,17*). Tentýž apoštol nás učí, že na svém těle stále prožíváme Ježíšovo umírání, aby i Ježíšův život byl patrný na našem smrtelném těle (*Srov. 2 Kor 4,10-11*). Proto Pána v mešní oběti prosíme, aby „přijal duchovní oběť, kterou přinášíme, a učinil si z nás dar trvalý.“ (*Římský misál, modlitba nad dary svatodušního pondělí*)

NEZBYTNOST LITURGICKÉ VÝCHOVY

14 Matka církev si velmi přeje, aby byli **všichni věřící vedeni k plné, uvědomělé a aktivní účasti na liturgických úkonech**, jak ji vyžaduje sama povaha liturgie. K takové účasti je křesťanský lid jako „vyvolený rod, královské kněžstvo, národ svatý, lid patřící Bohu jako vlastnictví“ (*1 Petr 2,9; srov. 2,4-5*) mocí křtu oprávněn i zavázán.

Tuto plnou a aktivní účast všeho lidu je třeba při obnově a pěstování posvátné liturgie mít co nejvíce na zřeteli. Je to první a nezbytný zdroj, ze kterého mají věřící čerpat skutečně křesťanského ducha. Proto se mají duchovní správci o takovou účast na liturgii svědomitě snažit v celé pastorační činnosti patřičným poučováním.

Nebudou-li však duchovní správci nejprve sami zcela proniknuti duchem a silou liturgie a nebudou-li schopni ji vyučovat, není naděje na dosažení tohoto cíle. Je proto nejvyšší potřebné postarat se o liturgické vzdělávání kněžstva.

LITURGICKÁ VÝCHOVA LIDU

19 Duchovní správci ať horlivě a trpělivě usilují o liturgickou výchovu a vnitřní i vnější aktivní účast věřících, a to úměrně jejich věku, okolnostem a způsobu života a stupni náboženské vyspělosti. Tím splní jeden z hlavních úkolů věrných správců Božích tajemství. Svěřený lid mají vést nejen slovem, ale i příkladem.

SMYSL OBNOVY

21 Aby se křesťanskému lidu jistěji dostávalo v posvátné liturgii mnoha milostí, touží svatá matka církev po uskutečnění celkové obnovy liturgie. **Liturgie totiž obsahuje složku neměnnou, ustanovenou Bohem, a části podléhající změnám. Tyto části se postupem času mohou nebo dokonce musí měnit, jestliže do nich proniklo něco, co docela neodpovídá vnitřní povaze liturgie, nebo jestliže zastaraly.**

Texty a obřady je třeba při této obnově upravit tak, aby jasněji vyjadřovaly to svaté, čeho jsou znamením. Pro křesťanský lid by měly být snadno srozumitelné, pokud je to možné; lid by měl na nich mít účast plnou, aktivní a v duchu společenství.

BIBLE A LITURGIE

24 Mimořádný význam má při slavení liturgie Písmo svaté. Z něho jsou vybrána čtení, která se vykládají v homilii, a žalmy, které se zpívají. Z jeho inspirace a podnětů se zrodily liturgické modlitby, orace a hymny; z něho dostávají liturgické úkony a znamení svůj význam. Proto v zájmu obnovy, rozvoje a přizpůsobení posvátné liturgie je třeba podněcovat srdečné a živé zalíbení ve svatém Písmu, jak o něm svědčí úctyhodná tradice východních i západních obřadů.

REVIZE LITURGICKÝCH KNIH

25 Liturgické knihy ať jsou co nejdříve upraveny za spolupráce odborníků a po poradě s biskupy, a to z různých oblastí světa.

LITURGICKÁ SLUŽBA LAIKŮ

29 Také přísluhující, lektoři, komentátoři a členové chrámového sboru vykonávají skutečnou liturgickou službu. Proto ať plní svůj úkol s upřímnou zbožností a podle řádu, jak se sluší na tak vznešenou službu a jak to od nich právem požaduje Boží lid.

Je tedy třeba svědomitě je uvádět – každého způsobem jemu přiměřeným – do ducha liturgie a poučovat, aby svůj úkol mohl správně a řádně plnit.

AKTIVNÍ ÚČAST VĚŘÍCÍCH

30 V zájmu aktivní účasti je důležité získat lid pro recitování aklamací a odpovědí a pro zpěv žalmů, antifon a písní; jde i o správné chování, gesta a držení těla. Ve vhodných chvílích se má také zachovávat posvátné mlčení.

JEDNODUCHOST OBŘADŮ

34 Obřady ať se vyznačují vznešenou jednoduchostí, ať jsou stručné, srozumitelné a bez zbytečných opakování. Ať jsou přizpůsobeny chápavosti věřících a zpravidla ať nepotřebují mnoho vysvětlení.